

Кальченко Т.Л., професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Питання протидії тероризму в Україні неодноразово обговорювались як на державному, так і на науковому рівні. Зокрема, тероризм має складну як соціально-політичну, так і кримінально-правову природу. Різноманітність засобів вчинення

терористичних актів перешкоджають його ефективній протидії, адже головною тенденцією сучасного тероризму є його інтенсивні зміни в напрямі підвищення суспільної небезпеки за рівнем організованості, матеріально-технічного й фінансового забезпечення, національних і транснаціональних масштабів, як за настанням значних руйнувань так і тяжких наслідків.

На сьогодні вільний доступ до джерел масової інформації робить насильницькі терористичні дії могутньою зброєю, яка призводить до залякування великої кількості людей одночасно. Водночас, значно поширились суспільно-небезпечні дії, які терористи можуть вчинити проти людства: вибухи, масові отруєння, радіоактивне забруднення, зараження небезпечними хворобами, поширення епідемій та епізоотій тощо. Таким чином, знаряддями терору можуть бути: вибухові пристрої широкого спектра дії, радіоактивні, отруйні та інші небезпечні хімічні речовини, не виключаючи і вогнепальну та іншу зброю.

Різноманітні аспекти існують і щодо визначення поняття "протидія", поряд з іншими кримінологічними термінами, а зокрема, такими як "припинення", "попередження", "профілактика", "недопущення", "запобігання", "боротьба" зі злочинністю тощо. Всі зазначені терміни мають загальну змістовну діяльнісну основу, яка полягає у вчиненні дій для недопущення якогось явища, тобто спрямовані на не доведення злочину до кінця.

Разом із тим, деякі з цих термінів мають різне функціональне значення та отримали на практиці окреме змістовне навантаження. На думку А.П. Закалюка, такі терміни відрізняються не лише етимологічно, а й за змістом, що пов'язано із застосуванням їх для визначення запобіжної діяльності на різних її етапах, а насамперед, для виконання різних функцій, завдань, різних за спрямованістю та конкретним змістом заходів, через які реалізуються ці завдання. Науковець вважає, що поняття "протидія" та "боротьба" належать до класу узагальнених, які відтворюють загальну сутність, що полягає у чиненні супротиву. Вони не розкривають напрямів, спрямованості, функціональної ролі та змістовної сутності різних форм супротиву, що мають значну сутнісну, а звідси й понятійну різницю. Необхідно підкреслити, що раніше у вітчизняній літературі, зокрема у публіцистичних матеріалах, активно

використовувалися терміни "боротьба", "війна" зі злочинністю", зміст яких у широкому розумінні охоплював суспільну діяльність щодо виявлення, усунення та нейтралізації чинників, що детермінують злочинність. Слід зауважити, що термін "боротьба" доволі часто вживається в міжнародних актах, законодавстві окремих іноземних держав. Останнім часом, здебільшого у зв'язку з критичним ставленням до терміна "боротьба" стосовно злочинності, у юридичній літературі активно використовується термін "протидія". Деякі дослідники термін "протидія" вважають ширшим за термін "боротьба", що охоплює й запобігання злочинності, яке у широкому значенні тотожне протидії.

Щодо тероризму "протидія" розглядається як увесь комплекс антитерористичних заходів впливу на тероризм. Хоча, в статтях кримінального кодексу України помилково використовується вузьке для національного законодавства поняття "терористичний акт", тоді як, в Конвенції Ради Європи йдеться про запобігання тероризму, терористичній діяльності та терористичним злочинам.

Отже, в даному випадку, стає зрозумілим, що суттєве значення при криміналізації того чи іншого діяння відіграє кримінологічно обумовлений понятійний апарат: від чіткого і зрозумілого визначення залежить, чи виникатимуть ускладнення у правозастосовній діяльності, а тому вважаємо необхідним визначити, що ми будемо вважати злочином: тероризм, терористичний акт, терористичний злочин, терористична діяльність, терористична група чи ще щось інше. Адже існуюча в теорії термінологічна прогалина в значній мірі перешкоджає ефективній антитерористичній діяльності.

Безперечно, як свідчить аналіз практики, тільки науково-практичне та законодавче забезпечення відіграє ключову роль у протидії тероризму. Зазначене легітимізує діяльність уповноважених державних органів, що ведуть боротьбу з тероризмом.

Що стосується національної політики запобігання тероризму, то у ст. 3 Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму від 16.05.2005р. вказується, що кожна Сторона вживає таких заходів, які можуть бути необхідними для поліпшення й розвитку співробітництва між національними органами з метою

запобігання терористичним злочинам та їхнім негативним наслідкам, зокрема, шляхом: а) здійснення обміну інформацією; б) удосконалення фізичного захисту осіб й об'єктів; в) поліпшення навчання й планів координації дій на випадок надзвичайних громадських ситуацій.

Слід підкреслити, що протидія тероризму залишається для країн ЄС одним із пріоритетних напрямів діяльності із забезпечення національної безпеки. Так, основним документом для опрацювання національних стратегій країнами ЄС є Контртерористична стратегія ЄС 2005р. (EU Counter-Terrorism Strategy), яка визначає чотири основні напрями діяльності: запобігання (prevention); захист (protect); впровадження (pursue); реагування (respond). З цього вважаємо можна зробити висновок, що на сьогодні упроваджується комплексний (інтеграційний) підхід, що поєднує репресивні і превентивні заходи, віддаючи перевагу останнім.

Кінцевим підсумком реалізації державної політики у сфері протидії тероризму має стати усунення причин і умов, що сприяють виникненню цього негативного явища. Вирішення зазначеного завдання стосовно діяльності щодо запобігання тероризму обумовлюється такими чинниками: 1) доктринальним визначенням стратегії запобіжної діяльності; 2) прогнозуванням змін і тенденцій тероризму та його проявів; 3) визначенням порядку, методики, форм і засобів запобіжної діяльності; 4) інформаційним забезпеченням реалізації визначених завдань; 5) розробкою програм, планів протидії тероризму; 6) координацією профілактичної діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; 7) здійсненням контролю за виконанням; 8) матеріальним та іншим ресурсним забезпеченням. З нашої точки зору, стратегічною метою протидії тероризму є виявлення, розслідування, розкриття конкретних злочинів, встановлення та ліквідація терористичних угруповань, зменшення, нейтралізація, мінімізація детермінантів, що спричинили існування того чи іншого терористичного формування, ускладнення залучення до терористичної діяльності і недопущення поширенню ідей тероризму.

Таким чином, можна дійти висновку, що здебільшого погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників на теоретичному

рівні збігаються. Однак до цього часу головною проблемою в нашій країні залишається впровадження концептуальних засад, наукових розробок і рекомендацій у практику діяльності суб'єктів протидії тероризму. Тому саме на практичні аспекти запобіжної діяльності слід звернути увагу вітчизняним науковцям, а також керівникам суб'єктів протидії тероризму, до компетенції яких віднесено прийняття і впровадження відповідних управлінських рішень. Ця проблема водночас потребує і глибоких теоретичних досліджень.

Список використаних джерел

1. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". - 2012. - №2(6): [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/artides/2012/n2/12lbdttp.pdf>.
2. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах: моногр. / О. Ю. Шостко. - Х. : Право, 2009. - 400 а
3. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму : Закон України від 31.07.2006 року № 54-У // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 39. - Ст. 340.